LAUSUNTO SIVISTYSVALIOKUNNALLE Helsinki 21.10.2025

Lausunto Valtioneuvoston selonteosta sisäisestä turvallisuudesta (VNS 6/2025 vp)

Vuoniityn peruskoulu, rehtori Irina Pellikka (KM, FM, sotatieteiden väitöskirjatutkija)

1. Koulun ja kasvatuksen rooli sisäisen turvallisuuden perustana

Sivistysvaliokunta on pyytänyt lausuntoa sisäisestä turvallisuudesta erityisesti nuorisoa koskien. Tämä *lausunto pohjautuu koulun arjen havaintoihin ja kokemuksiin nuorten hyvinvoinnista, osallisuudesta ja turvallisuudesta*. Tarkastelun painopiste on koulujen ja kasvatuksen roolissa ennaltaehkäisevänä ja yhteiskuntaa kokoavana voimana.

Selonteossa korostetaan luottamuksen ja yhteiskuntarauhan merkitystä sisäisen turvallisuuden perustana. *Koulutuksen tasa-arvo, laadukas opetus ja yhteisöllisyys* ovat keskeisiä tekijöitä, jotka ehkäisevät syrjäytymistä ja luovat pohjaa turvalliselle yhteiskunnalle. Koulujen tehtävä on tukea *oppilaiden sosiaalista ja emotionaalista kasvua* sekä *vahvistaa luottamusta* yhteiskunnan instituutioihin. Koulun mahdollisuudet toteuttaa kasvatustehtäväänsä edellyttävät, että *opetus- ja kasvatustyölle annetaan riittävät rakenteelliset ja ajalliset resurssit*. Turvallisuustyö ei ole erillinen tehtävä, vaan osa koulun arkea, joka edellyttää muun yhteiskunnan tukea ja pitkäjänteistä kehittämistä.

Koulun kasvatustehtävä opetustehtävän rinnalla on turvallisuuden kannalta tärkeä. *Arjen kohtaamiset, luottamuksen ilmapiiri ja yhdenvertainen kohtelu* rakentavat yhteiskunnallista resilienssiä jo varhaiskasvatuksesta alkaen. Koulutusjärjestelmän tulee tarjota myös *erilaisia reittejä koulunkäyntiin ja kasvuun*. Erilaiset toimintamallit, kuten joustava perusopetus (JOPO), pienryhmäopetus ja yksilölliset oppimispolut, tukevat niitä nuoria, joille perinteinen koulunkäyntimuoto ei ole toimivin. *Joustavat ratkaisut* auttavat ehkäisemään myös koulupudokkuutta ja vahvistavat osallisuuden kokemuksia.

2. Nuorten rikollisuuden ehkäisy ja varhainen puuttuminen

Selonteon mukaan alle 21-vuotiaiden väkivaltarikokset ovat lisääntyneet, ja ilmiö näkyy yhä nuoremmissa ikäryhmissä. Kouluilla, nuorisotyöllä ja sosiaalipalveluilla on keskeinen rooli varhaisessa tunnistamisessa ja moniammatillisessa tuessa. Ennaltaehkäisyssä painottuvat turvallinen kouluilmapiiri, tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettaminen, kodin ja koulun yhteistyö sekä yhteisöllinen oppilashuolto. Varhainen tuki tulee ulottaa myös koteihin. Perheiden kanssa tehtävä yhteistyö ja peruspalveluiden saavutettavuus vahvistavat lapsen ja nuoren suojaavia tekijöitä ja vähentävät riskiä ajautua rikoskierteeseen.

Kouluyhteisö tarvitsee tuekseen riittävän moniammatillisen henkilöstörakenteen. Kouluissa tarvitaan opettajien ja koulunkäynninohjaajien rinnalle *koulunuorisotyöntekijöitä, kouluvalmentajia, monikielisiä ohjaajia ja muita oppilaita lähellä olevia ammattilaisia*, jotka voivat toimia turvallisina aikuisina, ennaltaehkäistä yksinäisyyttä ja tukea oppilaiden sosiaalista kasvua. Nämä ammattilaiset

vahvistavat yhteisöllisyyttä, lisäävät kouluviihtyvyyttä ja mahdollistavat aidosti varhaisen puuttumisen nuorten ongelmiin ennen kuin ne kärjistyvät.

On olennaista, että kouluihin saadaan *pätevää ja pysyvää henkilöstöä (mm. luokanopettajat, aineenopettajat, koulunkäynninohjaajat)*, jolla on koulutusta ja osaamista kohdata erilaisia oppilaita ja perheitä. Riittävä ja pätevä henkilöstö turvaa sen, että jokaisella lapsella ja nuorella on koulussa aikuinen, joka tuntee hänet ja tukee hänen oppimistaan sekä kasvuaan. Lisäksi kouluihin tarvitaan riittävästi *erityisopettajia, S2-opettajia, resurssiopettajia ja koulunkäynninohjaajia*, jotta oppimisen tukea voidaan toteuttaa oikea-aikaisesti ja yksilöllisesti. Riittävä henkilöstöresurssi mahdollistaa myös sen, että jokaisella lapsella ja nuorella olisi koulussa aikuinen, johon hän voi luottaa. Tämä on samalla tehokas tapa pitää kaikki mukana sekä edelleen ehkäistä syrjäytymistä ja rikoskierteen syntyä.

Opiskeluhuolto muodostaa osan koulun turvallisuuden ja hyvinvoinnin verkosta. Kuraattorien, psykologien, kouluterveydenhoitajien ja koululääkärien työ on keskeistä mielenterveyden tukemisessa, kriisitilanteiden hoidossa ja ennaltaehkäisevässä työssä. Jokaisella koululla tulisi olla toimiva ja saavutettava opiskeluhuoltotyöryhmä, jonka resursseista ja saatavuudesta huolehditaan.

Lisäksi *opinto-ohjaajien* rooli nuorten tulevaisuuden rakentajina on keskeinen. Oikea-aikainen ja yksilöllinen ohjaus vahvistaa nuorten kiinnittymistä koulutuspolulle ja ehkäisee koulupudokkuutta. Hyvä ohjaus on turvallisuutta lisäävää toimintaa, joka tukee nuoren uskoa omiin mahdollisuuksiinsa ja paikkaansa yhteiskunnassa.

3. Yhdenvertaisuus, kotoutuminen ja alueellisen eriytymisen ehkäisy

Huomiota tulee kiinnittää siihen, että turvallinen ja eheä yhteiskunta rakentuu *yhdenvertaisten mahdollisuuksien* varaan. *Kotoutumisen onnistuminen* on olennainen osa sisäistä turvallisuutta ja yhteiskuntarauhaa. Kouluilla on keskeinen rooli eri kieli- ja kulttuuriryhmistä olevien lasten, nuorten ja perheiden kotoutumisessa, suomen/ruotsin kielen sekä muun oppimisen ja yhteiskunnan jäsenyyden vahvistamisessa.

Kielellisesti vastuullinen pedagogiikka tukee kaikkien oppilaiden osallisuutta ja yhdenvertaisuutta. Jokainen oppilas tarvitsee mahdollisuuden tulla ymmärretyksi ja oppia kielen kautta riippumatta siitä, onko kyseessä suomi, ruotsi, oma äidinkieli tai muu oppimisen kieli. Koulun tulee tarjota turvallinen kieliympäristö, jossa eri *kielet ja kulttuuritaustat* nähdään voimavarana. Tähän tarvitaan myös osaavaa henkilökuntaa sekä lisäkoulutusta.

Kaupunginosien *sosioekonomisen eriytymisen* ehkäisy on osa sisäisen turvallisuuden politiikkaa. Kaupunginosien eriytyminen ei saa johtaa koulutukselliseen tai sosiaaliseen epätasa-arvoon. Koulujen resursseja ja tukipalveluita tulee kohdentaa niin, että ne *kompensoivat alueellisia eroja ja ehkäisevät segregaatiokehitystä.*

Kolmannen sektorin toimijat, kuten nuorisojärjestöt, urheiluseurat ja kansalaistoiminta, ovat tärkeä osa yhteisöllistä turvallisuustyötä. Näiden *toimijoiden roolia on vahvistettava* koulujen ja nuorisopalveluiden kumppaneina. Yhteistyö paikallisten yhdistysten, vanhempien, oppilaiden ja viranomaisten kesken rakentaa luottamusta, ehkäisee syrjäytymistä ja lisää alueellista turvallisuutta.

Jatkuva *vuoropuhelu on tärkeää alueen toimijoiden* välillä. *Monialainen yhteistyö alueilla* onkin keskeinen osa sisäistä turvallisuutta. Koulut, sosiaali- ja terveyspalvelut, poliisi, nuorisotyö, järjestöt ja seurakunnat muodostavat yhdessä paikallisen tukiverkon, joka reagoi ajoissa ja koordinoidusti nuorten tarpeisiin. Avoin keskustelukulttuuri ja yhteiset foorumit (esim. Vuosaaressa LANU-verkosto, Kontula-Mellunkylässä Konvesti) auttavat tunnistamaan *paikallisia tarpeita ja löytämään oikea-aikaisia ratkaisuja*. Lisäksi tulee hyödyntää *hyviä ja toimivia käytänteitä muualta maailmasta*, erityisesti ruohonjuuritason toimintamalleja, joissa kouluyhteisöt, nuorisotyö ja järjestöt tekevät yhteistyötä *osallisuuden ja yhteisöllisyyden* vahvistamiseksi. Näiden mallien aktiivinen *benchmarkkaus ja soveltaminen* suomalaisiin olosuhteisiin tukee koulujen ja alueiden kehittämistä pitkäjänteisesti.

4. Kiusaamisen ehkäisy

Kiusaaminen, häirintä ja väkivallan kokemukset saattavat olla syrjäytymisen, rikoskierteen ja mielenterveyshaasteiden juurisyitä. Kiusaamisen vastainen työ on osa sisäistä turvallisuutta kouluissa. Tarvitaan myös yhtenäisiä kansallisia toimintamalleja, joilla vahvistetaan koulujen osaamista ja varmistetaan kiusaamistapausten käsittelyä. Oppilaiden kokema turvallisuus on yhteydessä koulussa viihtymiseen, oppimistuloksiin ja yhteiskunnalliseen osallisuuteen.

Välittävällä ja aidolla kohtaamisella on merkitystä jokaiselle lapselle ja nuorelle. Kun oppilas *kokee tulevansa nähdyksi, kuulluksi ja arvostetuksi*, se vahvistaa hänen itsetuntoaan ja luottamustaan muihin. Arjen pienet teot rakentavat koulun ilmapiiriä, jossa kiusaaminen ei saa jalansijaa. Turvallisuuden tunne syntyy ennen kaikkea siitä, että jokainen tietää olevansa *tärkeä osa yhteisöä*.

Kiusaamisen ehkäisy *vaatii johdonmukaista ja pitkäjänteistä* toimintaa, johon koulujen lisäksi sitoutuvat myös perheet, opiskeluhuolto, nuorisotyö ja kolmannen sektorin toimijat. Kouluyhteisö tarvitsee selkeän rakenteen kiusaamistapausten käsittelyyn sekä johdon tuen turvallisuuskulttuurin ylläpitämisessä. On tärkeää, että kouluilla on käytössään *ajantasaiset työkalut kiusaamisen ehkäisyyn* ja että *toimintaa seurataan systemaattisesti* osana koulun hyvinvointisuunnitelmaa.

Lisäksi digitaalisen ympäristön merkitys tulisi huomioida nykyistä paremmin: *nettikiusaamisen, vihapuheen ja sosiaalisen median ilmiöt* ovat koulun yksin vaikea tavoittaa, mutta niiden vaikutukset näkyvät kouluyhteisöissä. Siksi kiusaamisen ehkäisyssä tarvitaan yhteistyötä kodin, koulun ja yhteiskunnan eri toimijoiden välillä myös digitaalisissa ympäristöissä.

5. Henkinen kriisinkestävyys ja nuorten hyvinvointi

Selonteossa todetaan, että muuttunut turvallisuusympäristö korostaa henkisen kriisinkestävyyden merkitystä. Kouluilla ja oppilaitoksilla on tässä erityinen tehtävä: ne voivat vahvistaa lasten ja nuorten psykososiaalista *resilienssiä, toivoa, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä*. Tarvitaan pitkäjänteistä panostusta *mielenterveystyöhön, ryhmäyttämiseen ja opettajien jaksamisen tukemiseen.*

Lasten ja nuorten mielenterveyden ja arjen turvallisuuden vahvistaminen on koko kouluyhteisön yhteinen tehtävä. Henkinen kriisinkestävyys syntyy ympäristön tarjoamasta turvasta, välittämisestä

ja jatkuvuudesta. Kouluissa tarvitaan *aikaa ja rakenteita kohtaamiselle*, eli yhteisiä keskusteluhetkiä, vertaistuen mahdollisuuksia ja aikuisten läsnäoloa arjessa. Jokainen turvallinen aikuinen koulussa on osa nuoren mielenterveystyötä.

Monissa kouluissa on tällä hetkellä myös *traumataustaisia oppilaita*, kuten sotaa paenneita lapsia ja nuoria, jotka kantavat mukanaan *sodan ja menetyksen kokemuksia ja seuraavat edelleen huolestuneina läheistensä tilannetta* kotimaassaan. Heidän tukemisensa edellyttää kouluilta *herkkyyttä, traumaymmärrystä ja moniammatillista yhteistyötä*. Turvallinen ilmapiiri, ennakoitava arki ja mahdollisuus puhua vaikeista asioista ovat keskeisiä tekijöitä koulun henkisessä turvallisuustyössä. Tähän tarvitaan myös lisäkoulutusta koulun henkilöstölle.

Nuoren kokemus nähdyksi tulemisesta, kuulluksi olemisesta ja hyväksynnästä sellaisena kuin on, vahvistaa psyykkistä hyvinvointia ja vähentää riskiä syrjäytyä. Pienillä arjen teoilla, kuten aidoilla kohtaamisilla, myönteisellä palautteella ja yhteisön tuella, voidaan ehkäistä merkittävästi yksinäisyyttä, ahdistusta ja väkivaltaista käyttäytymistä.

Kouluilla on keskeinen rooli myös yhteiskunnan henkisen kriisinkestävyyden rakentamisessa. Nuorten turvallisuuden tunne syntyy kokemuksesta, että he voivat vaikuttaa omaan elämäänsä ja ympäristöönsä. Tämä edellyttää osallistavaa koulukulttuuria, jossa nuorilla on mahdollisuus olla osallisia päätöksenteossa ja yhteisön kehittämisessä. Osallisuus lisää merkityksellisyyden tunnetta ja vahvistaa kykyä selviytyä vastoinkäymisistä.

Kouluyhteisöjen on tärkeää harjoitella myös *tunne-elämän taitoja*: rauhoittumista, empatiaa, sovittelua ja rakentavaa keskustelua. Näillä taidoilla ehkäistään myös *väkivaltaista käyttäytymistä ja vahvistetaan yhteisöllistä resilienssiä*. Koulujen tulee varautua myös *kriisitilanteiden jälkihoitoon*: tukeen, keskusteluihin ja yhteisölliseen toipumiseen, jotta yksikään nuori ei jää yksin traumaattisen kokemuksen kanssa.

Opettajien ja muun *henkilöstön jaksamisen* tukeminen on olennainen osa myös nuorten hyvinvointia. Työyhteisön resilienssi heijastuu suoraan oppilaiden kokemaan turvallisuuteen. *Tarvitaan riittävästi henkilöstöä, työnohjausta, johtamisen tukea ja resursseja, jotta kouluyhteisöt voivat toimia vakaasti myös kuormittavissa ja poikkeuksellisissa tilanteissa.*

Kun lapset ja nuoret voivat paremmin, se heijastuu myönteisesti myös heidän perheisiinsä ja laajemmin yhteisöön. Hyvinvoiva koulu *tukee perheiden arkea, vahvistaa vanhemmuuden voimavaroja ja luo perustaa kotien omalle kriisinkestävyydelle*. Lapsen kokema turvallisuus koulussa lisää koko perheen turvallisuuden tunnetta ja siten rakentaa myös yhteiskunnan laajempaa henkistä resilienssiä.

Kokonaisuudessaan koulu on oppimisympäristön lisäksi myös yhteiskunnan henkisen huoltovarmuuden perusyksikkö, eli paikka, jossa harjoitellaan selviytymistä, välittämistä ja toivon ylläpitämistä myös epävarmuuden keskellä.

6. Paikallinen yhteistyö ja osallisuuden tukeminen

Kuntien, koulujen, nuorisotoimen ja järjestöjen yhteistyö on tärkeää. Lasten ja nuorten osallisuus, vapaaehtoistoiminta ja yhteisöllinen toiminta lisäävät luottamusta ja ehkäisevät syrjäytymistä. Tulee varmistaa, että kunnilla on riittävät resurssit myös lasten ja nuorten tukipalvelujen kehittämiseen. Koska yhteisöllinen turvallisuus rakentuu paikallisesti kouluissa, harrastusryhmissä, nuorisotiloissa ja alueellisissa verkostoissa, tulisi lapsilla ja nuorilla olla mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa oman arkiympäristönsä kehittämiseen. Tällöin he kiinnittyvät vahvemmin yhteisöönsä ja kokevat olevansa osa jotakin merkityksellistä. Osallisuus on siten myös turvallisuutta: se ehkäisee yksinäisyyttä, vahvistaa yhteisöllisyyttä ja vähentää radikalisoitumisen riskiä.

Nuorten osallistuminen oman koulunsa ja alueensa *päätöksentekoon* esimerkiksi nuorisovaltuustojen, koulun oppilaskuntien, osallisuustyöpajojen ja yhteisöfoorumien kautta vahvistaa heidän toimijuuttaan ja yhteiskunnallista vastuullisuuttaan. Olisi tärkeää, että nuorten ääni kuuluu myös kouluturvallisuutta, hyvinvointia ja paikallista palvelurakennetta koskevassa päätöksenteossa.

Kunnilla tulisi olla mahdollisuus vahvistaa paikallista turvallisuustyötä kehittämällä myös alueellisia oppimis- ja osallisuusalustoja, eli tiloja ja foorumeita, joissa nuoret, ammattilaiset ja yhteisöt voivat kohdata. *Yhteiset hankkeet, tapahtumat ja osallistavat kehittämisprosessit* lisäävät luottamusta ja yhteisön kriisinkestävyyttä. Lisäksi *yhteistyötä tulee ulottaa myös kansalaisyhteiskunnan ja elinkeinoelämän suuntaan*: yritykset, paikalliset yhdistykset ja seuratoimijat voivat tarjota nuorille tärkeitä kokemuksia osallisuudesta, vastuunkannosta ja yhteisestä hyvinvoinnista. Kun eri toimijat tekevät työtä rinnakkain ja vuoropuhelussa, syntyy kokonaisuus, joka tukee nuorten kasvua ja vahvistaa koko aluetta.

Myös eri *uskontokuntien rooli tulee huomioida osana paikallista yhteistyötä*. Ne voivat tarjota nuorille yhteisöllisyyttä, tukea kriisitilanteissa sekä turvallisia paikkoja keskustelulle ja rauhoittumiselle. Uskontojen välinen ja katsomuksia kunnioittava vuoropuhelu edistää ymmärrystä ja ehkäisee vastakkainasettelua. Omankielinen tuki lisää luottamusta, vahvistaa oppimista ja mahdollistaa aidon osallisuuden. Kielellinen saavutettavuus jo itsessään on olennainen osa yhdenvertaista ja turvallista yhteiskuntaa.

Matalan kynnyksen harrastustoiminta on merkittävä osa lasten ja nuorten hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä. Toiminta, johon voi osallistua pienellä rahalla tai ilmaiseksi, tarjoaa lapsille ja nuorille turvallisia aikuisia, onnistumisen kokemuksia ja mahdollisuuden kuulua ryhmään. Esimerkiksi *nuorisotoimen, Icehearts-toiminnan ja koulujen yhteistyö* osoittaa, kuinka harrastamisen mahdollisuudet voivat ennaltaehkäistä syrjäytymistä ja vahvistaa arjen turvallisuutta. *Jokaisella lapsella ja nuorella tulisi olla mahdollisuus mielekkääseen vapaa-aikaan riippumatta perheen taloudellisesta tilanteesta*. Paikallisen yhteistyön vahvistamisessa on tärkeää kuulla myös lasten ja nuorten perheitä. Vanhempien osallistaminen tukee luottamusta ja tekee turvallisuustyöstä aidosti yhteisöllistä.

Lopuksi

Koulun arki on yhteiskunnan peili: se näyttää, miten turvallisuus, hyvinvointi ja osallisuus toteutuvat konkreettisesti lasten ja nuorten elämässä. Kun kouluyhteisö voi hyvin, se heijastuu koko ympäröivään yhteiskuntaan. Jokainen koulussa tehty ennaltaehkäisevä teko on sijoitus samalla myös yhteiskuntarauhaan.

Koulut ovat keskeisiä sisäisen turvallisuuden ja yhteiskunnallisen resilienssin rakentajia. Ne tarvitsevat rinnalleen vahvaa tukiverkkoa ja pitkäjänteistä, yli hallintorajojen ulottuvaa yhteistyötä. Tämä edellyttää toimivaa dialogia kasvatuksen ja koulutuksen, sosiaali- ja terveyspalveluiden, nuorisotyön, järjestöjen, eri seurakuntien ja yhteisöjen, ennalta ehkäisevän koulupoliisin, lastensuojelun sekä muiden paikallisten toimijoiden kesken.

Sisäinen turvallisuus rakennetaan arjen teoilla, luottamuksella ja yhteisellä vastuulla. Siksi koulut tarvitsevat riittävät resurssit, osaavan ja pysyvän henkilöstön sekä yhteisön tuen, jotta ne voivat jatkaa perustehtäväänsä, eli kasvattaa osaavia, välittäviä ja toivon kantavia kansalaisia. Koulun turvallisuustyö on samalla yhteiskunnan tulevaisuustyötä.

Lausunnon on antanut *Vuoniityn peruskoulun rehtori*

Irina Pellikka (KM, FM, sotatieteiden väitöskirjatutkija)

irina.pellikka@hel.fi, puh. 09 310 86811